

FENOMEN POGRANICZA CZASU: GÓRA ATHOS

THE PHENOMENON OF THE BORDERLANDS OF TIME: MOUNT ATHOS

Jurij Kryworuczko
prof. dr arch.

Politechnika Lwowska
Instytut Architektury
Katedra Wzornictwa i Podstaw Architektury

STRESZCZENIE

Są miejsca, gdzie chcesz wrócić. My wracamy na stare miejsca, by podświadomie zawrócić czas. Miejsce zatrzymuje czas; miejsce – staje się miarą bezwładności czasu. Im większa miara bezwładności, tym trudniej zatrzymać lub poruszyć czas. Znaczące miejsca mają wielką wagę w czasie, gdyż duża jest też ich bezwładność. Masa czasu jest zarazem duża i mała. Wielka masa czasu podtrzymuje wagę miejsca. Miejsce nie znika, nawet jeśli rzeczy, które są w nim, zginą (Arystoteles). Miejsca zatrzymują czas i zniekształcają przestrzeń. Ludzie mogą istnieć poza czasem. Ponadczasowa jest dusza i takie istnienie jest istnieniem człowieka we własnej duszy. Mnisi Athosu oddali swój czas wieczności. Zostawili sobie go tylko tyle, aby żyć ciałem, w którym mieszka dusza w ziemskim wymiarze. Ale wszędzie wokół nich, mnichów z góry Athos, istnieją symbole wieczności, znaki nieobecności czasu. Brak czasu jest w płynności życia mniszego, w codziennych sprawach, których przeznaczeniem jest jedynie potwierdzenie istnienia w świecie piękna, dobroci i miłości.

Słowa kluczowe: Athos, czas, miejsce, symbol, wieczność.

ABSTRACT

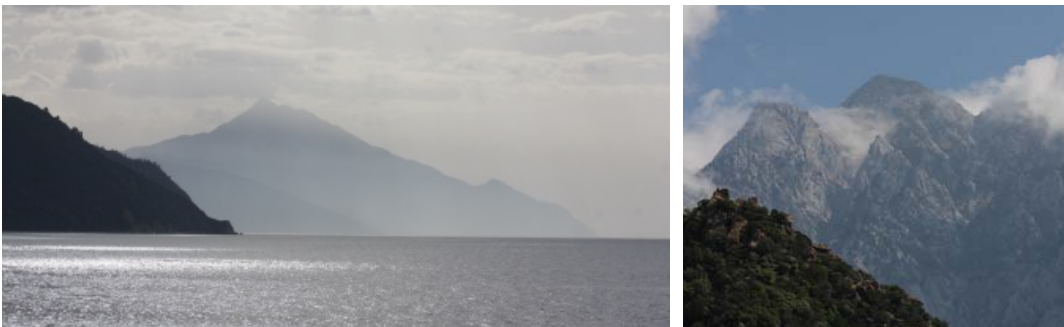
There are places where you want to come back. In the subconscious part of our minds, we seem to turn back time there. Time seems to flow at a different pace in a sort of inertia. This inertia leads to the feeling as if time has stopped flowing at some places, and in relation to them, accelerated in others. The more significant the place, the larger their significance to the flow of time. These areas can be said to possess a large time mass. The place persists, even if the things that are in it – perish, as Aristotle claims. Places delay the passage of time and distort space. People can exist outside of time. The soul is

said to be timeless. An existence without time can be compared to the existence of the human soul. The monks of Athos have given up their time to eternity. They keep to themselves, so that they can live their earthly lives in a reflection of their souls in the physical dimension. Yet, they surround themselves with symbols of eternity and not those of time. In the fluidity of monastic life, there is an absence of time, with day to day situations serving as a confirmation of the existence of beauty, goodness and love in the world.

Key words: Athos, eternity, place, symbol, time.

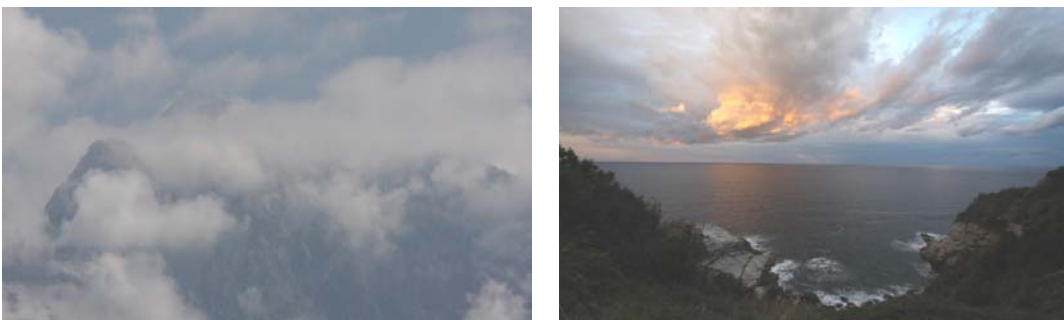
1. MIEJSCA, DO KTÓRYCH CHCE SIĘ WRÓCIĆ

Są miejsca, gdzie chcesz wrócić. Tylko do tych miejsc, które mają swoje własne „pole magnetyczne”. Powrót tam ma coś z podróży w czasie. Każdy kolejny powrót zachowa coś z przeszłości. Wracamy na stare miejsca, by podświadomie zawrócić czas. Miejsce zatrzymuje czas; miejsce – staje się miarą bezwładności czasu. Im większa miara bezwładności, tym trudniej zatrzymać lub poruszyć czas. Znaczące miejsca mają wielką wagę w czasie, gdyż duża jest też ich bezwładność. Masa czasu jest zarazem duża i mała. Wielka masa czasu podtrzymuje wagę miejsca. Jeśli miejsce znika, czas płynie bez zwłoki. Może mijać tak szybko, że nie zauważamy – tak łatwy to czas. Świat bez miejsca – łatwy czas, zwiewny jak wiatr. Miejsce nie znika, nawet jeśli rzeczy, które są w nim, zginą (Arystoteles). Miejsca zatrzymują czas i zniekształcają przestrzeń. Oczywiście jest, że ludzie wymyślili czas, aby porównywać rzeczy w świecie, odnosząc je na przykład do pomiaru prędkości światła i wieczności. Jeżeli miejsce nie zmienia się, czas w nim staje, aby... odpocząć. Istnieją takie gniazda czasu. Ludzie, którzy nie zmieniają swojego stylu życia, zatrzymują czas. Ludzie, którzy się nie spieszą, mają czas, mogą być władcami czasu. Ludzie, żyjąc w pośpiechu, zawsze gonią za czasem – dlatego zawsze będzie im go brakować.

Ryc. 1. Góra Athos – miejsce, do którego pragnie się powrócić. Źródło: fot. autor

Fig. 1. Mount Athos - a place to which he wishes to return. Source: fot. Author.

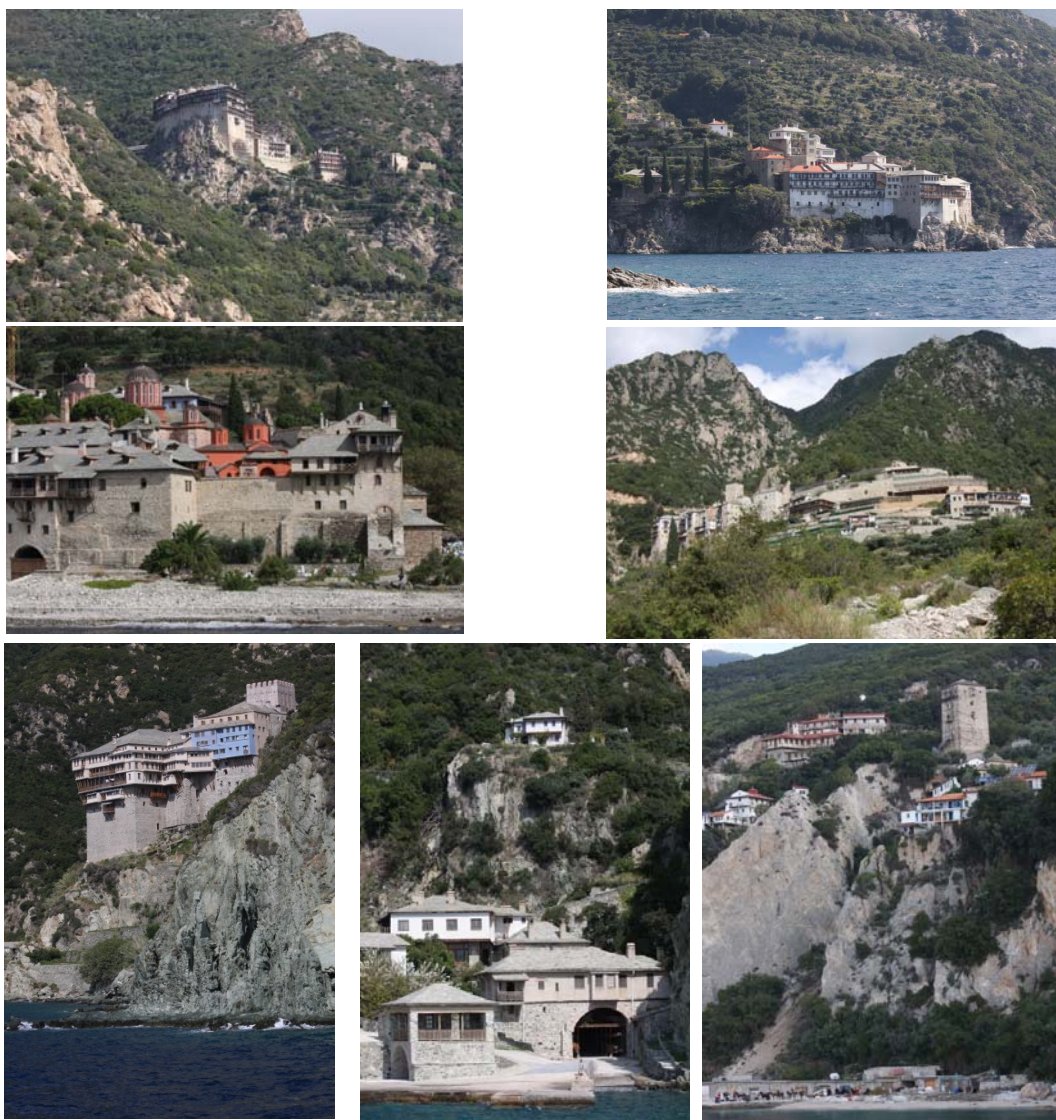

Ryc. 2. Niebo. Źródło: fot. autor

Fig. 2. The sky. Source: fot. Author

2. LUDZIE MOGĄ ISTNIEĆ POZA CZASEM

Ludzie mogą istnieć poza czasem. Ponadczasowa jest dusza i takie istnienie jest istnieniem człowieka we własnej duszy. Mnisi Athosu oddali swój czas wieczności. Zostawili sobie jego tylko tyle, aby żyć ciałem, w którym mieszka dusza w ziemskim wymiarze. Ale wszędzie wokół nich, mnichów z góry Athos, istnieją symbole wieczności, znaki nieobecności czasu. Brak czasu jest w płynności życia mniszego, w codziennych sprawach, których przeznaczeniem jest jedynie potwierdzenie istnienia w świecie piękna, dobroci i miłości. Mnisi z góry Athos nie odczuwają braku czasu, więcej – dla nich czas nie istnieje. Czas wyblakł! Jest tylko przedział w czasie, jego odcinek, okres mniejszego służenia każdemu – wszystkim, wyrażony bezgraniczną, nieskończoną cierpliwością do pielgrzymów ze świata. Dobroć, która bije z ich mądrych oczu. Piękno (wszystkie ilustracje zawarte w artykule ukazują wspaniałe połączenie natury i ingerencji w nią człowieka), które oni tworzą wokół siebie, zaszczepiają w duszach pielgrzymów. Na co dzień i na zawsze, bo to właśnie jest Athos.

Ryc. 3. Monastery (Simonopetra, Grigoriu, Ksenofonta, św. Pawła, Dionizego, skity św. Anny). Źródło: fot. autor
 Fig. 3. Monastery (Simonos-Petras, Gregoriu, Xenofontos, of St. Paul, Dionisia, skits St. Anne). Source: fot. Author

Ryc. 4. Czas. Źródło: fot. autor

Fig. 4. Time. Source: fot. Author

3. PIERWSZY KLASZTOR NA GÓRZE ATHOS

Bizantyjski cesarz Konstantyn Pogonat (668–685 r.) oddał półwysep Agion Oros do wyłącznego posiadania mnichom. W VIII w. greccy pustelnicy – anachoreci ustanowili na górze Athos monastyczną republikę. Pierwszy na górze Athos klasztor (monaster), Wielka Ławra, został założony w latach 962–963 przez greckiego mnicha Atanazego. Z czasem pojawiło się na górze Athos około 20 męskich, ufortyfikowanych klasztorów (ryc. 3, 5), a półwysep stał się głównym ośrodkiem religijnym Kościoła prawosławnego.

Ryc. 5. Skity św. Anny. Źródło: fot. autor

Fig. 5. Skit St. Anne's. Source: fot. Author

4. PIERWSZY KLASZTOR RUSKI NA GÓRZE ATHOS

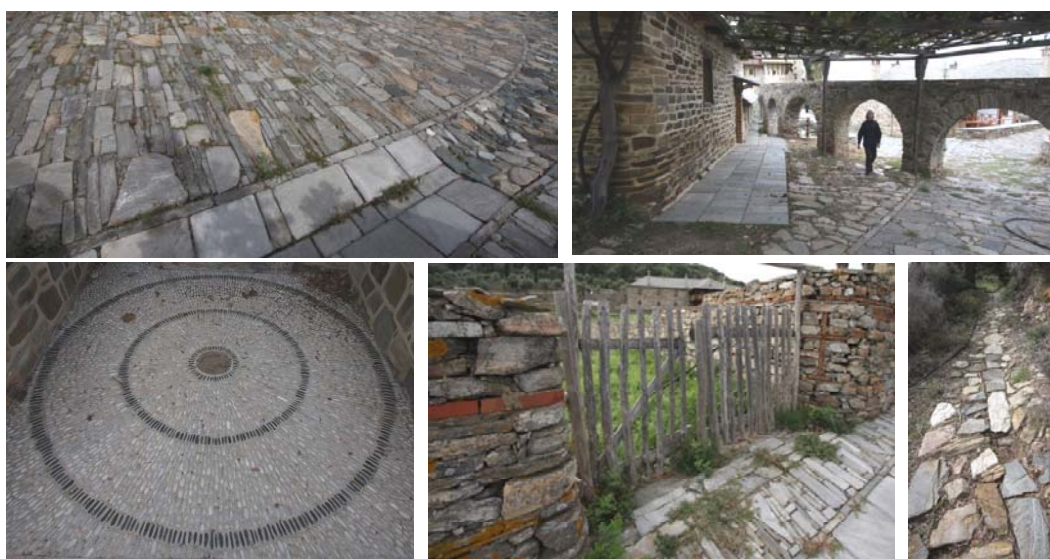
Pierwszy klasztor ruski, św. Pantelejmona, na górze Athos założony został w 1080 r. przez cesarza bizantyjskiego Aleksego I Komnena. Ścisły związek Rusi Kijowskiej z Athosem zapoczątkował książę Włodzimierz Wielki. W klasztorze Esfigmenu pod koniec X w. uzyskał tonsurę, czyli został postrzyżony jako mnich, przyszły wielki święty – Antoni, założyciel klasztoru kijowsko-pieczerskiego i ruskiego monastycyzmu. Jego duchowym przewodnikiem był opat klasztoru Esfigmenu Feoktyst. Św. Antoni uporządkował życie monastyczne kijowsko-pieczerskiego klasztoru, korzystając ze wzorców z Athosu. Pierwszy ruski klasztor na górze Athos założono również w czasach księcia Włodzimierza Wielkiego i nazwano na cześć Matki Bożej Ksylurgu. Przed 1169 r. liczba mnichów ruskich wzrosła na Athosie aż tak, że przekazano im starożytny klasztor św. Pantelejmona, później znany pod nazwą „klasztor ruski” lub *kinovija Kallimachidów*, lub po prostu *Rusyk* (*Ruski*, *Rusikon*). Również w ich posiadaniu pozostał klasztor Ksylurgu.

Ryc.. 6. Przystanie i zwierzęta (skity św. Anny). Źródło: fot. autor
 Fig. 6. Marinas and animals (Skit St. Anne's). Source: fot. Author

5. MIESZKAŃCY KLASZTORÓW NA GÓRZE ATHOS

Obecnie na górze Athos w klasztorze św. Pantelejmona, który dzisiaj jest prowadzony przez Rosyjski Kościół Prawosławny Patriarchatu Moskiewskiego, mieszkają głównie mnisi narodowości ukraińskiej. Opatem klasztoru od ponad 30 lat jest ukraiński archimandryta Jeremiasz. Ukraińcy mieszkają także w klasztorze Stawronikita (Krzyż Nikity), założonym w 680 r., w czasach króla Konstantyna Pogonata. Później, w XVI w., opuszczony klasztor został odrestaurowany przez patriarchę Jeremiasza, który utrzymywał dobre stosunki z Konstantynem Ostrogskim. Magnat ten wielokrotnie udzielał funduszy klasztorom na Świętej Górze, dlatego do klasztorów przyjmowano ukraińców.

Ryc. 7. Kamień spod ręki ludzkiej. Źródło: fot. autor
 Fig. 7. Stone formed human han. Source: fot. Author

Na górze Athos przez długi czas, w okresie od końca XVI do początku XVII w., mieszkał ukraiński poeta i filozof Iwan Wyszeński (z Wyszni koło Lwowa). W XVIII w. na ziemiach monasteru Pantokratora został założony przez hieromnicha Paisija Welyczkowskiego (1722–1794), pochodzącego z Połtawy, ukraiński skit św. Proroka Eliasza. Na Athos przyjechało wielu kozaków z byłej armii hetmana Mazepy. Paisijowi w 1746 r. oddali pustą kelię (celę) św. Proroka Eliasza. I od tej pory powstał na górze Athos skit ukraińskich kozaków św. Eliasza. Tutaj wielki starzec Paisij przetłumaczył z greckiego *Filokalię* i dzieła twórców chrześcijańskiej ascezy. W 1913 r. łączna liczba ukraińskich i rosyjskich mnichów wynosiła 4,8 tys.; żyli oni w klasztorze św. Pantelejmona, skitach Andrzeja i Eliasza i 82 keliach. Liczba mnichów greckich w tym czasie wynosiła 3,6 tys. osób.

Ryc. 8. Mnisi Athosu. Źródło: fot. autor

Fig. 8. Athonite Monks. Source: fot. Author

Bogarodzica wybrała półwysep Athos do zamieszkania i opieki. Szybka i bardzo ostra góra jest często zakryta przez chmury, chowa swoją głowę w szalu z mglistego Serpanku. Tajemnica emanuje z Athos. W rzeczywistości wycieczka na górę Athos to podróż wokół Wielkiej Góry. Różaniec monasterów, koralikami okalając górę, przytula się do niej albo zbiega do wody, składa chwałę Bogarodzicy w nieustającej modlitwie. Modlitwie jest poświęcone życie mnichów i pielgrzymów, dążących do Bogarodzicy. W zadumie stoją chmury wokół góry Athos, czasem dramatycznie kolorują niebo na północnych niewidzialnych dziejów wszechświata, który odzwierciedla się w nim. Klasztory mają charakter twierdz, co nieraz pomagało im w przetrwaniu w burzliwych latach średniowiecza i czasach walki o wiarę. Do 20 dużych klasztorów na Athos dołączają się liczne skity, miejsca zamieszkania pustelników, gdzie rozbrzmiewa modlitwa indywidualna. Większość z nich znajduje się wokół stóp Góry, na wysokich, stromych skałach i na klifach.

6. PIELGRZYMKI DO KLASZTORÓW POŁOŻONYCH NA GÓRZE ATHOS

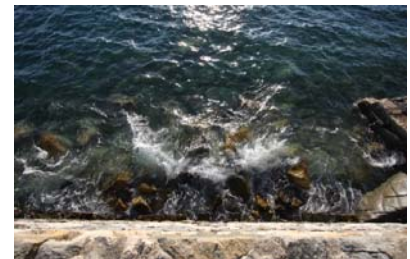
Podróż pielgrzymkowa do klasztorów odbywa się głównie morzem, z jednego klasztoru do drugiego. Na małych przystaniach wśród różnych wierzących ludzi z całego świata przeważają prawosławni. Promami przywozi się produkty spożywcze dla mnichów i pielgrzymów, materiały budowlane, różne rzeczy niezbędne w codziennym życiu klasztorów i do przyjęcia setek pielgrzymów przybywających do klasztorów góry Athos. Przywiezione promem dobra przeładowuje się do mniejszych samochodów ciężarowych, a im bliżej gór, gdzie transportu drogowego nie ma, na muły, które przenoszą stromymi ścieżkami Athosu to, co jest niezbędne do skromnego życia tutejszym mnichom.

7. KLASZTORY A NATURA ATHOS

Atos to przestrzeń, w której natura ma pierwszeństwo. Uwagę przyciągają różnorodne ryby, pływające w czystej wodzie (ryc. 10).

Ryc. 9. Przystanie i ludzie. Źródło: fot. autor
 Fig. 9. Marinas and people. Source: fot. Author

Ryc. 10. Ryby. Źródło: fot. autor
 Fig. 10. Fish. Source: fot. Author

Spotkać tu można różne zwierzęta, wolno chodzące, czujące się na Atosie bezpiecznie, jak na przykład koty pokazane na zdjęciach - ryc. 11.

Ryc. 11. Koty. Źródło: fot. autor
 Fig. 11. Cats. Source: fot. Author

Atos, to miejsce gdzie szanuje się naturę w każdej postaci. Dzięki temu krajobraz oprócz stałych elementów takich jak zabudowa, skały, zieleń i woda uzupełniony jest zwierzętami.

Ryc. 12. Kamień rzeźbiony i ułożony przez wodę. Źródło: fot. autor
Fig. 12. Natural stone carved by water . Source: fot. Author

Natura Athosu bogata jest w swojej postaci. Wydaje się, że to tylko proste kamienie, ale wyrzeźbione przez wiatr i wodę (Ryc. 12), pretendują do miana znakomitych dzieł sztuki i natury, wyglądem przypominają starożytne księgi, foliały Pisma Świętego, a swoją niesamowicie interesującą formą zadziwiają oglądającego je przybysza. A tam, gdzie kamień został ułożony ludzką ręką – cieszą oko mury klasztorów, ściany oporowe, które podtrzymują strome urwiska; kształtne łuki akweduktów, doprowadzających wodę z wysokich górskich źródeł do klasztorów; starannie i pięknie kreślone w krajobrazie drogi i szlaki, które przyjemne są i dla nóg pielgrzymów. Sztuka fortyfikacji klasztorów zasługuje na osobną opowieść.

Ryc. 13. Ściany zewnętrzne. Źródło: fot. autor
Fig. 13. External walls. Source: fot. Author

Surowe od zewnątrz mury i ściany (ryc. 13) od wewnątrz pokryte są malowidłami (ryc. 14) tak, że urealnijają historię świętą w naszej teraźniejszości, czyniąc naszą obecność

w rzeczywistości zbawiennej. Wewnątrz murów znajduje się mała przestrzeń, która jest prawie całkowicie zajęta przez bryłę cerkwi (katolikonu), zostawiając małe, ciasne przejścia wokół świątyni, zwykle pomalowane na kolor czerwony.

Ryc. 14. Jadalnia klasztorna. Trapezna (refektarz). Źródło: fot. autor
Fig. 14. The monastery dining room. Source: fot. Author

Liturgia zaczyna się bardzo wcześnie, o 2–3 godzinie w nocy. Poranny posiłek w klasztornej jadalni (ryc. 14) jest włączony do nabożeństwa i stanowi jego integralną część. Po liturgii, wynoszone są relikwie – szczątki świętych, sakralne przedmioty, cudotwórcze ikony (ryc. 15).

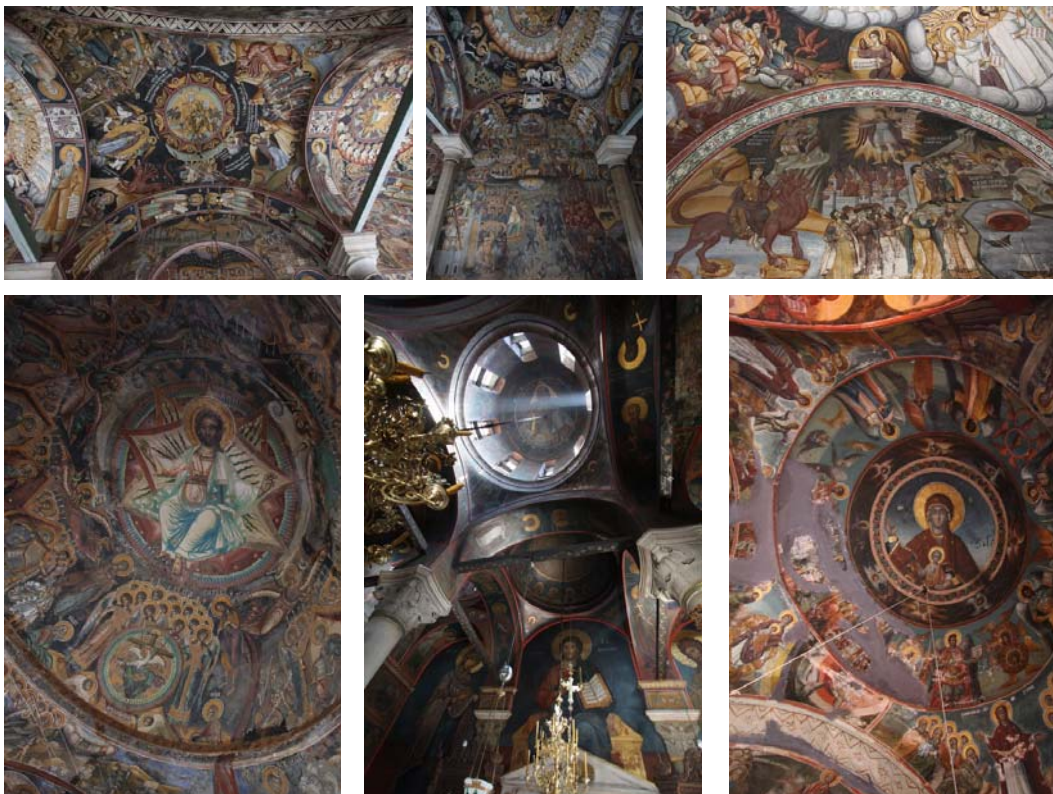
Ryc.15 Relikwie w świątyniach (głowa św. Andrzeja, dary Trzech Królów, relikwie monasteru św. Pawła).
Źródło: fot. autor
Fig. 15. The relics in the temples (head of St. Andrew, the Queen gifts, relics of the monastery of St. Paul).
Source: fot. Author

Ryc.16. Ogrody (monaster św. Pawła, monaster Iwiron). Źródło: fot. autor
Fig. 16. Gardens (mon. St. Paul, mon. Iwerski). Source: fot. Author

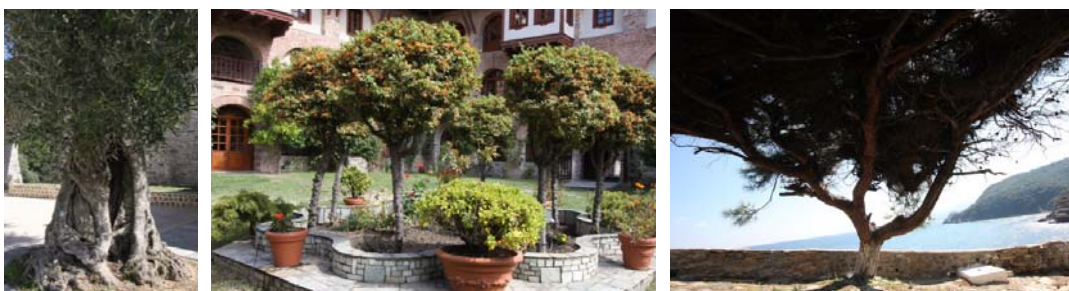
Za murami monasterów rozplanowano przestrzeń gospodarczą (ryc. 16) – winnice, działki warzywne, ogrody oliwne. Często ogród jest wbudowany w złożonym systemie tarasów i wysokich murów oporowych. Wszystko jest bardzo starannie i dobrze utrzymane. Czasami rzeźbią krajobraz łuki akweduktów napęcznionych czystą, górską

wodą źródlaną, widoczne są też koła młynów wodnych, które, niestety, już się nie kręcą z powodu dobrego zaopatrzenia klasztorów w mąkę dowożoną promami.

Ryc. 17. Ściany od wewnątrz (monastery: Kseropotamu – 1, 2, 3, Kutlumus, Pantokratora, Iwiron). Źródło: fot. autor

Fig. 17. The walls on the inside (mon. Ksiropotamu -1,2,3, mon. Kotłomusz, mon. Pantocrator, mon. Iwerski). Source: fot. Author

Ryc. 18. Drzewa Athosu. Źródło: fot. autor

Fig. 18. Trees Athos. Source: fot. Author

8. ZAKOŃCZENIE

Mnisi z Athos nie odczuwają braku czasu, więcej – dla nich czas nie istnieje. Czas wyblakł! Jest tylko przedział w czasie, jego odcinek, okres mniejszego służenia każdemu – wszystkim, wyrażony bezgraniczną, nieskończoną cierpliwością do pielgrzymów ze świata. Dobroć, która bije z ich mądrych oczu. Piękno, które oni tworzą wokół siebie, zaszczipiają w duszach pielgrzymów. Na co dzień i na zawsze, bo to właśnie jest Athos.

Ryc. 19. Przestrzeń (monastery: św. Pawła, Iwiron, Stawronikita). Źródło: fot. autor
 Fig. 19. Space (mon. St. of Paweł, mon. Iwerski, mon. Stawronikita). Source: fot. Author

Ryc.. 20. Cerkiew (monastery: św. Pawła, Kutlumus, Iwiron). Źródło: fot. autor
 Fig. 20. The Church (St. Paul, mon., mon Kotlomusz. Iwerski). Source: fot. Author

THE PHENOMENON OF THE BORDERLANDS OF TIME: MOUNT ATHOS

1. PLACES YOU WANT TO COME BACK

There are some places we want to come back. Only to those places, which have their own „magnetic field”. The return is something of time travel. Each succeeding return preserves something from the past. We are coming back to old places to feel turn back the time. The place stops the time. Place becomes a measure of time interia. What greater measure of interia, the harder is to stop of move the time. The meaningful places

have great value in time because the inertia is great. So, the mass of time is big and small at the same time. If place disappeared, the time runs without delay. It can run so fast, that we can not even notice. World without place – easy time, faint as wind. The place does not disappear, even if things inside died (Aristotle). Places stop the time and distort space. It is clear, that people figured out the time to compare things in the world, relating to speed of light and eternity. If places does not change, the time stops... to take a rest. There are some specific nests of time. People, who do not change their lifestyle, stop the time in fact. People, who are not in hurry, have time, can be lords of time. People, living in hurry, always chase the time – this is why the time is always in scare for them.

2. PEOPLE CAN EXIST OUT OF TIME

People can exist out of time. The soul is timeless, and such existence – is existence of man in his own soul. Monks of Athos devoted their time to eternity. They remained only the time to live with body where the soul exists in earthly dimension. However, all around the monks of Athos are symbols of eternity, signs of absence of time. The absence of time is in flow of monks' life, in daily matters, which are devoted only to confirmation of existence of beauty, goodness and love. The time does not exist for monks of Athos. The time faded! There is only interval in time, its part, period of minor serving everybody, expressed by limitless patience to pilgrims from all around the world. The goodness, which beacons through their wise eyes. The beauty (all the figures in the article present great integration of nature and interference of man) created by monks is implanted into souls of pilgrims. Day by day, this is the Athos.

3. THE FIRST MONASTERY ON MOUNTAIN OF ATHOS

The Byzantine emperor Konstantin Pogonat (668-685 r.) gave the Abios Oros peninsula to monks. In the 8th century Greek hermits – anachoritists established on the mountain of Athos the monastery republic. The first on the mountain of Athos monastery was established in 962-963 by Greek monk Atanazy. Later over 20 men's monasteries appeared on the mountain (fig. 3,5) and the peninsula has become the main religion centre of Orthodox Church.

4. THE FIRST RUSSIAN MONASTERY ON THE ATHOS MOUNTAIN

The first Russian monastery of St. Panteleimon on the mountain of Athos was built in 1080 by Byzantine emperor Aleksy I Komnin. The direct relationship of Kiev Rutheria with Athos was established by prince Włodzimierz Wielki. In the monastery of Esfigmen, at the end of 10th century, he became a monk, further great St. Anton – founder of Russian monasticism. Its cleric leader was abbot of Esfigment – Feokyst. Saint Anton regulated life of Kijowski-Pieczerski monastery to the Athos model. The first Russian monastery on mount Athos was established also in time of young prince Włodzimierz Wielki and was named in the honor of Mother of God of Ksylurg. Before 1169 number of inhabitants, Russian monks on Athos increased to the number, that ancient monastery of St. Pantelejmon was also given to monks, later the monastery was known as “Russian monastery” or “kinovija Kallimachidów” or just “Rusyk”. The monastery of Ksylurg also remained in hands of monks.

5. INHAABITANTS OF MONASTERY ON MOUNTAIN OF ATHOS

Presently in Rusyk on mountain of Athos, in monastery of ST. Pantelejmon, which is managed by Russian Orthodox Church of Moscow, is inhabited in majority by monks of

Ukrainian nationality. The abbot of the monastery for over 30 years is Ukrainian Jeremiasz. Ukrainians live also in monastery of Stawronikit (Cross of Nikita), founded in 680 in times of king Konstantin Pogonat. Later the abandoned monastery was renovated in 16th century by Patriarch Jeremiasz, who stayed in good relations with Konstantin Ostrożski. Konstantin Ostrożski was funding several times monasteries on holy mountain, so the monasteries were open to Ukrainians.

Ukrainian poet and philosopher Iwan Wyszyński (from Wisznia near Lviv) was living long time on the mountain of Athos, in the period Since end of 16th to beginning of 17th century. In the 18th century, in the land of monastery of Pantokrator was founded by Paisij Welyczkowski (1722-1794) from Połtawa, Ukrainian skiet of St. Elias. Many Cossacks from army of commander Mazepa came to the mountain of Athos. Empty monastery of St. Prophet Elias was also given to Paisij. Since this moment existed on the mountain of Athos Cossack skiet of St. Elias. Here, the great old man Paisij translated from Greek "Filokalia" and masterpieces of Christian asceticism. In 1913 total number of Ukrainian and Russian monks reached 4800, who lived in monastery of St. Panteleimon, skeets of Andrew and Elias and 82 other. The number of Greek monks in that time was around 3600.

The sharp mountain of Athos is often hidden by clouds, Hides its top in fog. The Athos is mysterious. In reality, travel to the Athos mountain is a trip around huge mountain. Rosary of monasteries surrounds the mountain, aligns or falls towards water. Clouds surround mountain of Athos, sometimes dramatically coloring sky in colors of invisible history of the Universe. The monasteries are built in form of fortresses, what was helpful in dark time of Middle Ages and battles for faith. Athos monasteries are connected with numerous skeets, places where hermits live, where individual prayer resonates. Majority is located at the foot of the mountain on high rocks and cliffs.

6. PILGRIMAGES TO MONASTERIES ON THE MOUNTAIN OF ATHOS

The pilgrimage to monastery starts mainly at the seaside, from one monastery to other. In small ports, among different believers from all around the world. Ferries deliver products for monks and pilgrims, construction materials and other things essential for a daily living and for hundreds of guests. The incoming goods are loaded on smaller trucks and closer to mountains the mean of transportation is mule. Mules carry goods for monks living high on Athos.

7. MONASTERIES AND NATURAL ENVIRONMENT OF ATHOS

The natural environment of Athos is very rich. It seems to be only rocks, but sculptured by wind and water pretend to name of masterpieces, looking as books of Holy Bible, astonishing newcomers. In places where stone is put by human hands, walls of monasteries supporting steep cliffs, aqueducts leading water from high mountains to monasteries, beautifully traced roads in natural landscape, paths pleasant for feet of pilgrims. The art of fortification of monasteries deserves separate story. The raw external character of walls (fig. 13) are painted on internal parts (fig. 14) with paintings showing saint history of our reality making our presence salutary. There is a small place inside walls which is occupied by Orthodox church leaving narrow passages around the temple, normally painted in red.

The liturgy starts very early, around 2-3 a.m. The morning meal in monastery dining room is included in the liturgy (fig. 14) and is its integral part.

After the liturgy, relics of saints are carried out (fig. 15).

Behind the walls of monasteries are planned inventory spaces (fig. 16) – vineyards, gardens, olive gardens. The garden is often built in the complex system of terraces and

high supporting walls. Everything is very carefully and well kept. Sometimes the picture is full of aqueducts filled with brilliant water, water mills which are unfortunately not moving because of delivery of goods by ferries.

The time does not exist for monks of Athos. The time faded! There is only period of time, its part. The goodness is in their eyes. The beauty created by the monks is daily and this is the Athos.

BIBLIOGRAPHY

- [1] Leloup J.-Y., *Słowa z Góry Athos. Duchowość mnichów z Góry Athos*, Tyniec, Wydaw. Benedektyńców 2012.
- [2] Nussbaumer H., *Odkryć w sobie mnicha. Piegrzymując na górę Athos*, Warszawa, Instytut Wydawniczy PAX 2008.
- [3] Grigorovič-Barskij V., *Manbri po svâmiĥ miscâĥ Shobu z 1723 po 1747 pik*, per. z dawnoukr., Kiïv 2000.
- [4] Praca Zbiorowa pod redakcją Marzanny Kuczyńskiej *ŚWIĘTA GÓRA ATHOS W KULTURZE EUROPY EUROPA W KULTURZE ATHOSU*. Collegium Europaeum Gnesnense. Komisja Sławistyczna Polskiej Akademii Nauk oddział w Poznaniu. Gniezno 2009. <http://arcaold.unive.it/bitstream/10278/29228/1/Naumow,%20Athos.pdf>

O AUTORZE

Profesor Katedry Wzornictwa i Podstaw Architektury, kierownik Katedry Urbanistyki Narodowego Uniwersytetu Politechnika Lwowska (1993–2012); główny architekt miasta Lwowa (2006–2012); prof. nadzw. w Katedrze Projektowania Krajobrazu Wydziału Kształtowania Środowiska i Rolnictwa Akademii Rolniczej w Szczecinie (od 2008 r. – Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny) w latach 2003–2014; profesor wizytujący w Instytucie Projektowania Miast i Regionów Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej (2013); założyciel i kierownik Międzynarodowej Szkoły Architektury Cerkiewnej; wicedyrektor programu roboczego UIA „Miejsca Duchowe”.

Kontakt | Contact: yurikryv@gmail.com